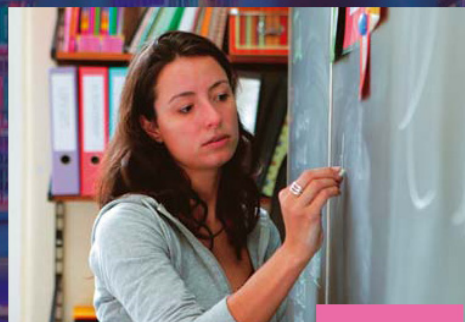

Samenvatting van *Education at a Glance* 2008

ONDER
ONTSUR
LNTURM
ENSCHAP

Samenvatting
van
Education at a Glance 2008

Dit document is opgesteld door de directie Kennis van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Voor vragen en/of opmerkingen kunt u terecht bij:
Hella Borking (070 412 2462; h.borking@minocw.nl)
Daphne de Wit (070 412 2610; d.p.s.dewit@minocw.nl)

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Een internationale vergelijking van het Nederlands onderwijs.....	4
1.2	Opbouw van de samenvatting.....	4
2.	Onderwijsuitgaven	6
2.1	Onderwijsuitgaven als percentage van het BBP	6
2.2	Publieke en private uitgaven aan onderwijs.....	6
2.3	Onderwijsuitgaven per studerende	8
3.	Het onderwijsproces	10
3.1	Curriculum in het primair en lager secundair onderwijs	10
3.2	Aantal leerlingen per docent	11
3.3	Onderwijspersoneel.....	12
3.3.1	Salarissen	12
3.3.2	Samenstelling van het docentencorps.....	14
4.	Deelname aan het onderwijs.....	16
4.1	Deelname aan onderwijs en/of arbeidsmarkt	16
4.2	Deelname aan hoger secundair onderwijs	18
4.3	Deelname aan hoger onderwijs	19
5.	Resultaten van het onderwijs.....	21
5.1	Prestaties van leerlingen	21
5.2	Rendement van het hoger onderwijs	23
5.3	Opleidingsniveau van de beroepsbevolking.....	24
5.4	Onderwijs en arbeidsmarkt.....	27
Annex I	Onderwijsstructuur van Nederland en referentielanden	29
Annex II	Internationale classificatie van onderwijsprogramma's	31
Annex III	Internationale classificatie van beroepen.....	32

1. Inleiding

1.1 *Een internationale vergelijking van het Nederlands onderwijs*

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) brengt jaarlijks een publicatie uit met indicatoren op het gebied van het onderwijs onder de titel 'Education at a Glance'. Het rapport voor 2008 is gebaseerd op cijfers uit 2006 en daar waar geen recentere gegevens beschikbaar zijn op cijfers uit 2005. Op basis van het rapport is het mogelijk het Nederlandse onderwijs op verschillende aspecten te vergelijken met dat van andere landen. Dit is interessant omdat we daarmee inzicht krijgen in hoeverre we onze ambitie om tot de kennistop van Europa te behoren, kunnen waarmaken. Ook kan met de gegevens in Education at a Glance inzichtelijk worden gemaakt in hoeverre Nederlanders qua opleidingsniveau kunnen concurreren op een steeds meer internationaal wordende arbeidsmarkt. Tot slot kunnen we de gegevens in Education at a Glance gebruiken om van te leren. Indien landen op aspecten beter scoren dan Nederland, rijst de vraag waarom zij beter scoren en wat wij anders kunnen doen om beter te gaan presteren.

Education at a Glance is het meest volledige internationale vergelijkingsdocument op het terrein van onderwijs dat beschikbaar is. Desalniettemin is enige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de gepresenteerde cijfers. Ten eerste zijn onderwijssystemen tussen landen dusdanig verschillend dat een exacte vergelijking binnen het onderwijs lastig is. Ten tweede bevat Education at a Glance gegevens op basis van cijfers uit 2005 en 2006. Hierdoor geven deze gegevens geen recent beeld van het huidige beleid. Ten derde is Education at a Glance slechts één van de bronnen; om een meer volledig beeld te krijgen is het nodig ook andere bronnen in beschouwing te nemen. Bovendien worden, zoals bekend, onderwijsprestaties mede bepaald door factoren die zich niet in cijfers laten uitdrukken.

1.2 *Opbouw van de samenvatting*

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap publiceert jaarlijks op dezelfde dag als dat Education at a Glance uitkomt, een samenvatting met als doel de positie van het Nederlands onderwijsstelsel in internationaal perspectief zichtbaar te maken voor een breed publiek. Bij de vergelijking met andere landen worden vooral landen gekozen waarvoor het relevant is om een vergelijking te maken. Het gaat dan om landen met een vergelijkbaar welvaartsniveau en vergelijkbare cultuur. Om te beginnen zijn dat de ons omringende landen België, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Denemarken. Finland is opgenomen omdat dit land wordt gezien als een goed voorbeeld van een succesvol onderwijssysteem. De Finnen scoren het best van alle landen in het PISA-onderzoek. Daarnaast zijn de twee rijkste landen van de OESO de VS en Japan in de vergelijking opgenomen. Tot slot worden het OESO-gemiddelde en het EU-gemiddelde in de figuren weergegeven. Voor het EU-gemiddelde geldt dat dit is gebaseerd op 19 van de 27 landen omdat acht EU-landen geen lid van de OESO zijn en dus niet in Education at a Glance staan. In enkele figuren zijn andere landen opgenomen dan de hier genoemde landen. Dit heeft te maken met de beschikbaarheid van gegevens van sommige indicatoren.

In de samenvatting worden vooral de indicatoren uitgelicht die voor Nederland relevant zijn. Het gaat hierbij enerzijds om algemene indicatoren die een beeld geven van het onderwijsstelsel. Daarnaast worden indicatoren beschreven die gezien de huidige politieke prioriteiten (beleidsprogramma en begroting 2009) relevant zijn. In deze samenvatting worden op zich alleen gegevens uit Education at a

Glance beschreven. Echter, in aanvulling hierop worden ook enkele gegevens uit het PISA-onderzoek dat in december 2007 door de OESO is gepubliceerd, gebruikt.

De opbouw van deze samenvatting is als volgt. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de input; wat stoppen we in het onderwijs en hoe verhoudt dit zich tot wat andere landen in hun onderwijs investeren? Hoofdstuk 3 focust op de throughput; wat gebeurt er zoal in het onderwijs en wat is de kwaliteit van het onderwijs? Hoofdstuk 4 kijkt naar de output van het onderwijs. Hierbij komen verschillende cijfers over de deelname aan het onderwijs aan bod. Hoofdstuk 5 behandelt de effecten van het onderwijs. Welke kwalificaties en vaardigheden doen Nederlanders op in het onderwijs en hoe presteren ze op de arbeidsmarkt? Tot slot zijn drie bijlagen opgenomen. In de eerste bijlage wordt een overzicht gegeven van de Nederlandse onderwijsstructuur en de onderwijsstructuur in de referentielanden. In de tweede bijlage is de internationale classificatie van onderwijsprogramma's die de OESO hanteert (ISCED), weergegeven. In de derde bijlage is de internationale classificatie voor beroepsgroepen opgenomen (ISCO).

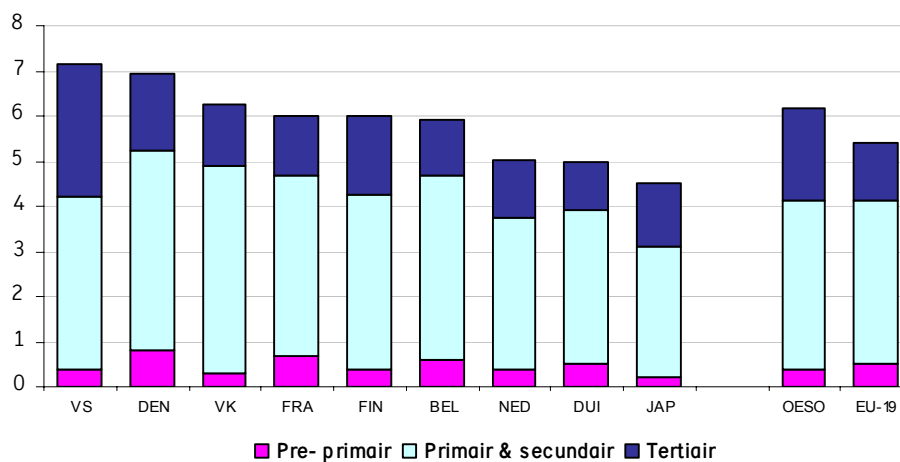
2. Onderwijsuitgaven

De uitgaven aan onderwijs als percentage van het bruto binnenlands product (BBP) is in Nederland lager dan gemiddeld in de OESO en EU. Het aandeel private uitgaven aan onderwijs is in Nederland iets lager dan het OESO-gemiddelde en iets hoger dan het EU-gemiddelde. In de periode 2000-2005 zijn de uitgaven per leerling in het primair en secundair onderwijs in Nederland gestegen. In dezelfde periode zijn de uitgaven per student in het tertiair onderwijs (inclusief R&D) gedaald. De financiële cijfers die gepresenteerd worden in *Education at a Glance* hebben betrekking op het jaar 2005.

2.1 Onderwijsuitgaven als percentage van het BBP

De uitgaven aan onderwijs hangen sterk samen met de demografische ontwikkeling en de welvaart in een land. Om de onderwijsuitgaven internationaal te vergelijken is het belangrijk om met deze aspecten rekening te houden. Daarom wordt in internationale vergelijkingen vaak gekeken naar de onderwijsuitgaven als percentage van het bruto binnenlands product (BBP). In Nederland waren de uitgaven aan onderwijs 5,0% in 2005. Dit is lager dan het OESO- en EU-gemiddelde (OESO: 6,1% en de EU: 5,5%). In de omringende landen liggen de onderwijsuitgaven als percentage van het BBP hoger dan in Nederland, Duitsland vormt hierop een uitzondering.

Figuur 2.1   *Uitgaven aan onderwijsinstellingen als percentage van het BBP*
(publieke en private uitgaven, 2005)

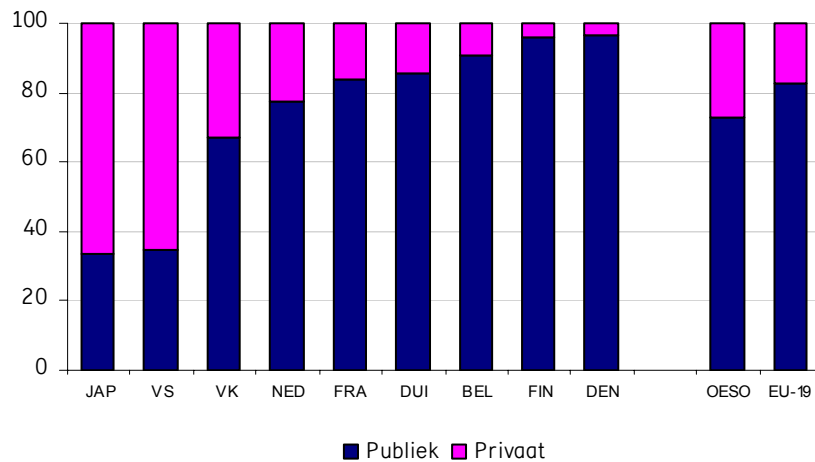
Bron: EAG 2008, tabel B2.2

2.2 Publieke en private uitgaven aan onderwijs

In de vorige paragraaf zagen we dat de uitgaven van Nederland als percentage van het BBP lager liggen dan gemiddeld binnen de OESO. Een factor hierbij is dat in sommige landen het aandeel private uitgaven aan onderwijs hoger is dan in Nederland. Dit geldt vooral voor uitgaven aan hoger onderwijs. In figuur 2.2 is te zien wat de verhouding tussen publieke en private uitgaven aan het hoger onderwijs is. In de Verenigde Staten en Japan zijn de private bijdragen meer dan de helft van de totale uitgaven. In de Scandinavische landen zijn de private uitgaven aan het hoger onderwijs marginaal. In Nederland zijn de private uitgaven iets lager dan OESO-gemiddelde en iets hoger dan het EU-gemiddelde.

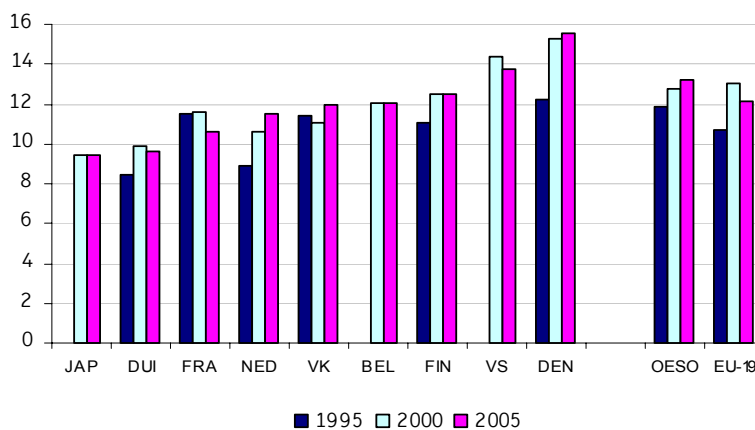
Figuur 2.2 *Publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen in het hoger onderwijs (procentuele verdeling, 2005)*

Bron: EAG 2008, tabel B3.2

In de periode 1995-2005 zijn de uitgaven aan onderwijs als percentage van de totale publieke uitgaven in Nederland gestegen. Nam onderwijs in 1995 nog 8,9% van de totale publieke uitgaven voor haar rekening, in 2005 was dit gestegen tot 11,5%. Ondanks deze stijging ligt het aandeel publieke uitgaven aan onderwijs als percentage van de totale publieke uitgaven in Nederland lager dan gemiddeld in de OESO en de EU. In de omringende landen is onderwijs een steeds groter deel van het publieke geld gaan opeisen. Uitzonderingen zijn België waar onderwijs een gelijk aandeel van de publieke middelen inneemt en Frankrijk waar onderwijs heeft moeten inleveren ten bate van andere publieke goederen.

Figuur 2.3 *Publieke uitgaven aan onderwijs als percentage van de totale publieke uitgaven (2005)*

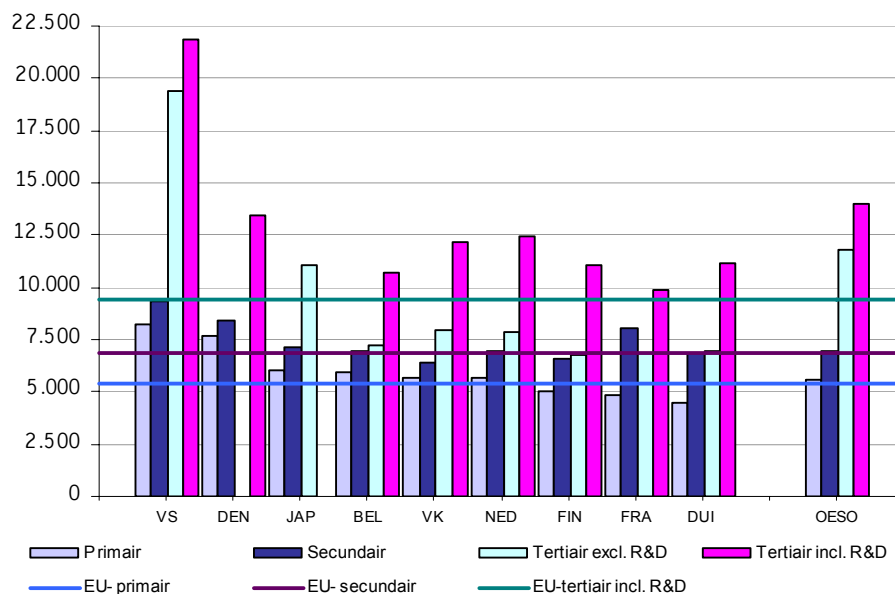
Bron: EAG 2008, tabel B4.1

2.3 Onderwijsuitgaven per studerende

Het presenteren van de uitgaven aan onderwijs als percentage van het BBP maakt inzichtelijk hoeveel we op macroniveau als land bereid zijn aan onderwijs uit te geven. Echter, het zegt weinig over hoeveel de leerlingen en studenten hier nu baat van hebben. Een land kan meer geld aan onderwijs uitgeven, maar als de demografische ontwikkelingen dusdanig zijn dat de leerlingpopulatie groeit, dan kan het zo zijn dat een stijging van de uitgaven puur ter compensatie van het groter aantal onderwijsvolgenden nodig is om het uitgavepatroon op peil te houden. Het is daarom nuttig om de uitgaven aan onderwijs te relateren aan het aantal mensen dat onderwijs geniet.

In figuur 2.4 is weergegeven wat de uitgaven aan onderwijsinstellingen per onderwijsvolgende zijn. De uitgaven per leerling in het primair onderwijs ligt net boven het OESO- en EU-gemiddelde. In vergelijking met de andere landen geeft Nederland een gemiddeld bedrag per leerling in het secundair onderwijs uit. In het tertiair onderwijs exclusief R&D liggen de Nederlandse uitgaven beneden het OESO- en EU-gemiddelde. In het tertiair onderwijs inclusief R&D liggen de Nederlandse uitgaven onder het OESO-gemiddelde en boven EU-gemiddelde. Doordat in sommige landen veel R&D activiteiten buiten de instellingen plaatsvindt, is onderlinge vergelijkbaarheid lastig. Vandaar dat, waar mogelijk, de uitgaven zowel in- als exclusief R&D gepresenteerd worden.

Figuur 2.4 *Uitgaven per leerling/student aan onderwijsinstellingen*
In euro's omgerekend m.b.v. koopkrachtpariteiten (publieke en private uitgaven, 2005)

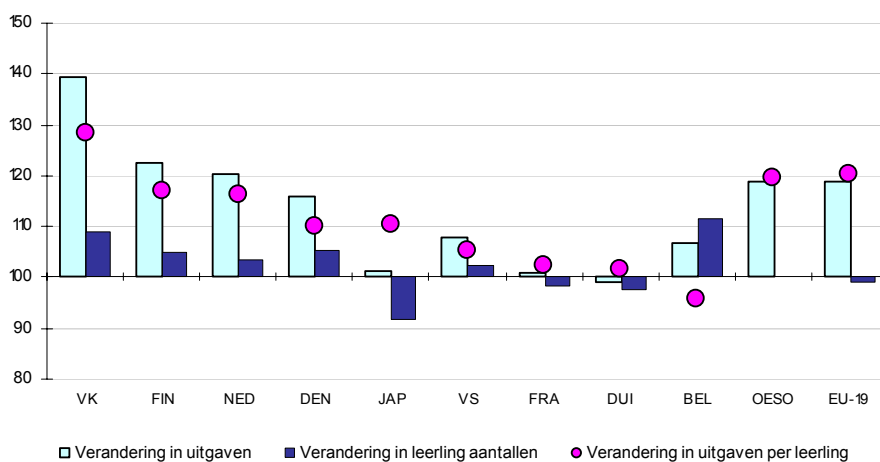

Bron: EAG 2008, tabel B1.1a

NB: EU-tertiair excl. R&D is vrijwel gelijk aan EU-secundair. Hiervoor is dus geen aparte lijn opgenomen

Wanneer we kijken naar de veranderingen in de uitgaven dan blijkt dat in het primair en secundair onderwijs tussen 2000 en 2005 de uitgaven sneller zijn gestegen dan de groei van het aantal leerlingen. In Nederland is de bijdrage per leerling in deze periode gestegen. In de OESO en de EU zijn de uitgaven per leerling in het primair en secundair onderwijs eveneens gestegen, weliswaar is deze stijging sterker dan in Nederland.

Figuur 2.5 Verandering in de uitgaven per leerling in het primair en secundair onderwijs (publieke en private uitgaven, 2000=100)

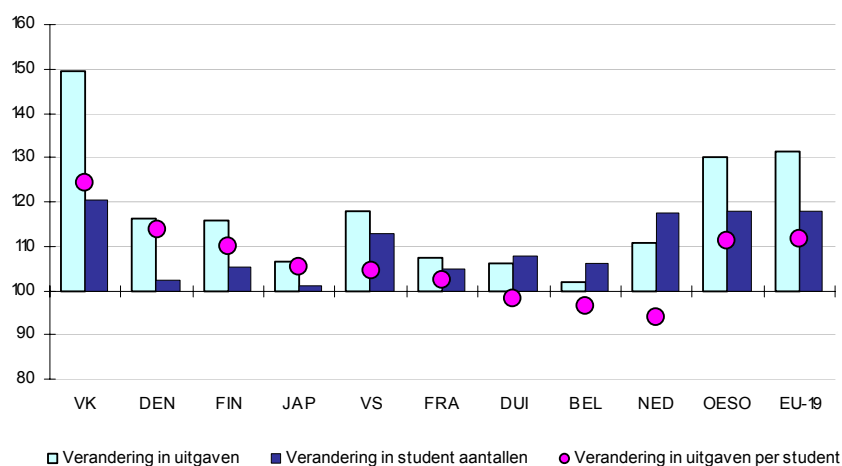

Bron: EAG 2008, tabel B1.5

In het tertiair onderwijs zijn de uitgaven per student in Nederland gedaald in de periode 2000-2005. Dit komt doordat de studentenaantallen harder gestegen zijn dan de stijging van de uitgaven aan R&D in het tertiair onderwijs. De publieke uitgaven voor bekostiging van het onderwijs en de private bijdragen voor onderwijs (met name collegegeld) hebben de studentenaantallen wel gevolgd in deze periode. De uitgaven aan R&D hebben de studentenaantallen niet gevolgd, zodat er voor het totaal een daling van de uitgaven per student ontstaat.

In de OESO en de EU zijn de uitgaven per student in deze periode gestegen. Van de omringende landen zijn ook in België en Duitsland de uitgaven per student in deze periode gedaald.

Figuur 2.6 Verandering in de uitgaven per leerling in het tertiair onderwijs inclusief R&D (publieke en private uitgaven, 2000=100)

Bron: EAG 2008, tabel B1.5

3. Het onderwijsproces

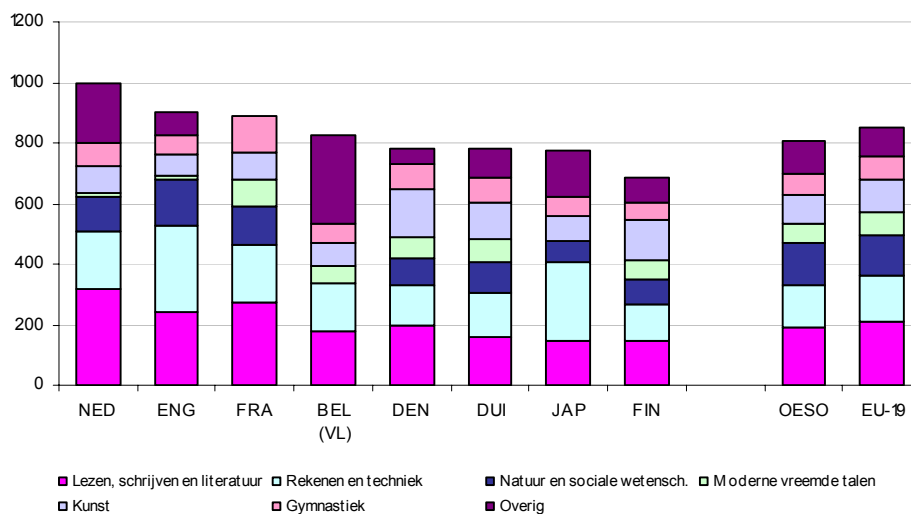
Nederlandse kinderen in het primair onderwijs krijgen volgens de officiële normen, meer uur les dan hun buitenlandse leeftijdsgenoten. In die tijd is vooral veel aandacht voor taal.

Het maximum salaris dat een Nederlandse docent kan verdienen, is internationaal gezien als redelijk hoog te beschouwen. Wel moet hierbij worden opgemerkt dat in Education at a Glance de officiële salarisschalen worden getoond. In het primair onderwijs staan vooral vrouwen voor de klas. In het tertiair onderwijs vooral mannen.

3.1 Curriculum in het primair en lager secundair onderwijs

Van de landen waarmee we Nederland vergelijken in deze samenvatting, krijgen leerlingen in het primair onderwijs in Nederland de meeste uren les. De meeste aandacht wordt besteed aan de eigen taal (lezen, schrijven, literatuur). Hieraan wordt in Nederland duidelijk meer aandacht besteed dan in de andere landen. Aan rekenen en techniek wordt in Nederland minder tijd besteed dan in de meeste andere landen. Nederland onderscheidt zich ook doordat scholen, gegeven de eindtermen, veel ruimte hebben voor eigen invulling. Alleen bij onze zuiderburen laat het curriculum meer ruimte voor vrije invulling dan in Nederland.

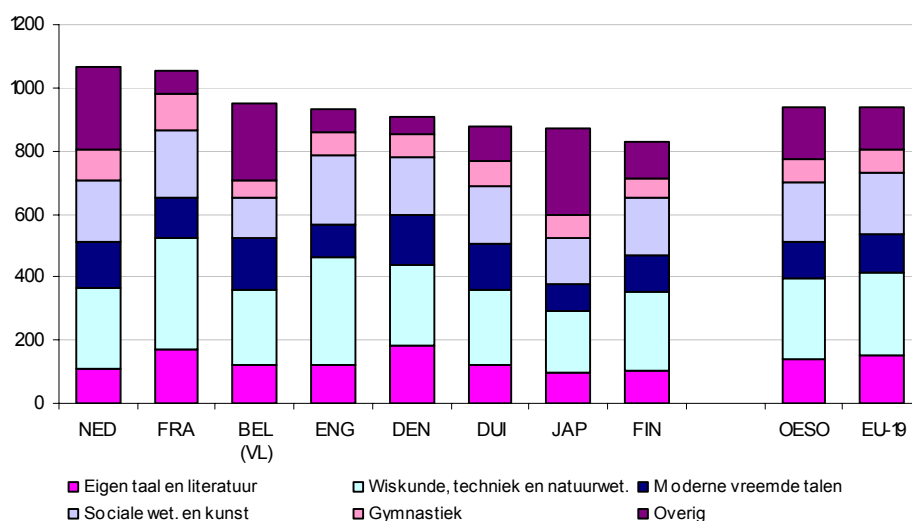
Figuur 3.1 Voorgeschreven curriculum 9-11 jarigen (2006)

Bron: EAG 2008, tabel D1.1 en D1.2a

Ook 14-jarige leerlingen krijgen in Nederland in vergelijking met leeftijdsgenoten in het buitenland relatief veel uren les. Het gaat hierbij om formele lessen. In het secundair onderwijs krijgt de eigen taal relatief minder aandacht. De tijd die aan de bètavakken wordt besteed is ongeveer gemiddeld in vergelijking met de andere landen. In het aantal lessen in moderne vreemde talen is Nederland vergelijkbaar met landen als België, Duitsland en Denemarken, welke allemaal meer tijd dan gemiddeld hiervoor uittrekken. Evenals in het primair onderwijs hebben ook scholen in het secundair onderwijs in Nederland een behoorlijk groot deel van de onderwijstijd die met vakken kan worden ingevuld die niet wettelijk zijn vastgesteld. In België en Japan is dit ook het geval. In de andere vergelijkingslanden zit het curriculum wat meer dichtgetimmerd.

Figuur 3.2 Voorgescreven curriculum lager secundair onderwijs 14-jarigen (2006)

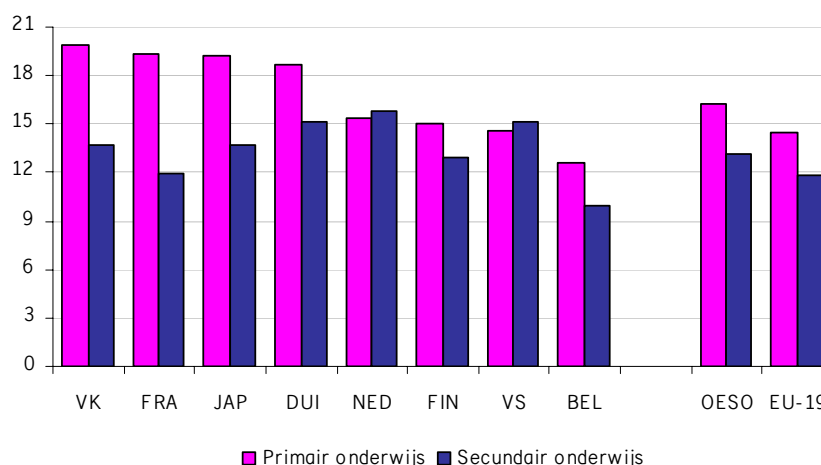
Bron: EAG 2008, tabel D1.1 en D1.2b

3.2 Aantal leerlingen per docent

Er zijn twee maten in Education at a Glance die weergeven met hoeveel leerlingen een docent belast is: de gemiddelde omvang van een klas en het aantal leerlingen ten opzichte van het aantal docenten, rekening houdend met de tijden waarop docenten voor de klas staan en de aanwezigheid van remedial teachers. In deze samenvatting gebruiken we de laatste maat (voor het secundair onderwijs ontbreken namelijk de Nederlandse gegevens voor de omvang van een klas).

De ratio tussen docent en leerling ligt in Nederland voor het primair onderwijs beneden het OESO-gemiddelde en voor het secundair onderwijs boven het OESO-gemiddelde. Ditzelfde geldt voor de Verenigde Staten. In de meeste landen is het aantal leerlingen per docent in het primair onderwijs groter dan in het secundair onderwijs. In Nederland en de VS is er nauwelijks verschil in docent-leerling ratio tussen primair en secundair onderwijs.

Figuur 3.3 Het aantal leerlingen per docent (2006)

Bron: EAG 2008, tabel D2.2

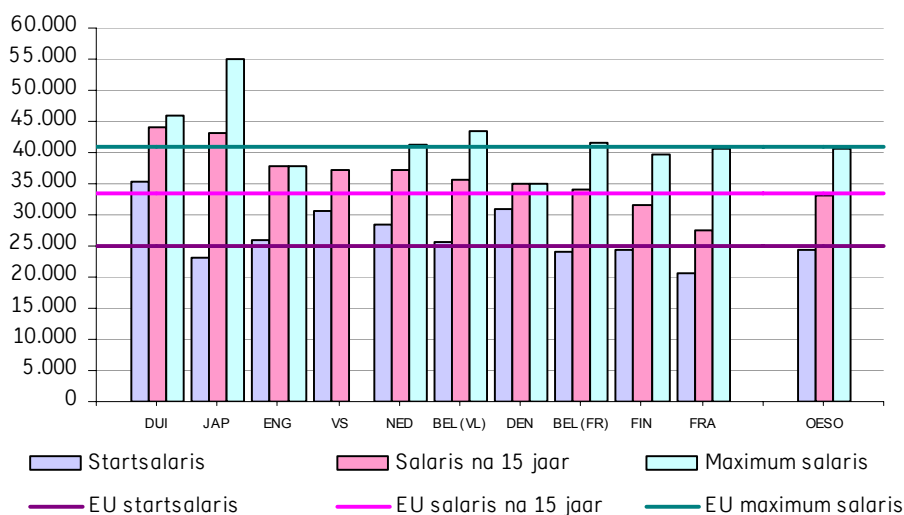
3.3 Onderwijspersoneel

De kwaliteit van het onderwijs wordt in grote mate bepaald door de kwaliteit en het enthousiasme van het onderwijzend personeel. Het beroep van docent staat enigszins onder druk. Door de vergrijzing dreigt een steeds groter tekort.

3.3.1 Salarissen

De salarissen van docenten liggen in Nederland boven het gemiddelde in de OESO en de EU. Dit geldt zowel voor het primair, lager secundair als hoger secundair onderwijs. Echter, er is een aantal kanttekeningen te plaatsen bij de gegevens in Education at a Glance met betrekking tot de lerarensalarissen in het hoger secundair onderwijs. Het maximum salaris in het hoger secundair onderwijs is bijvoorbeeld gebaseerd op salarisschaal LD, terwijl het aandeel leraren dat volgens deze schaal uitbetaald wordt laag is en de laatste jaren ook afneemt¹.

Figuur 3.4 Salarissen docenten in het primair onderwijs, in euro's (2006)

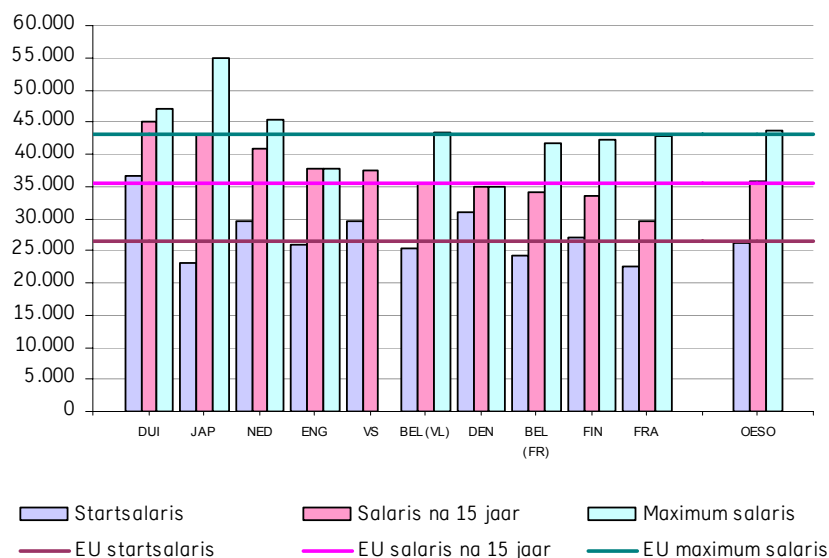

Bron: EAG 2008, tabel D3.1 en X2.3

Het maximum salaris van Nederlandse docenten in het primair onderwijs ligt op het OESO- en EU-gemiddelde. Het startsalaris en het salaris na 15 jaar liggen boven het gemiddelde. In figuur 3.4 valt te zien dat de structuur van salarissen tussen landen behoorlijk verschilt. In sommige landen is er een enorme groei in salaris mogelijk terwijl in andere landen het startsalaris al redelijk dicht bij het maximum salaris ligt. In Japan is het salaris na 15 jaar bijna verdubbeld ten opzichte van het startsalaris en ligt het maximum salaris op meer dan 2,5 keer het startsalaris. Ter vergelijking, in Nederland is het maximum salaris minder dan 1,5 keer het startsalaris. In Denemarken is de mogelijke groei in salaris het kleinst. Het startsalaris ligt daar vrij hoog, het salaris na 15 jaar is net boven gemiddeld en maximum salaris (dat even hoog is als het salaris na 15 jaar) ligt ruim onder het gemiddelde.

¹ In het convenant Actieplan Leerkracht van Nederland zijn afspraken gemaakt over het versterken van de positie van de leraren, onder andere door de beloning van leraren te verbeteren. Eén van de afspraken in het convenant betreft het verhogen van het aantal leraarsfuncties op een hoger functieniveau, de zogenaamde 'functiemix'.

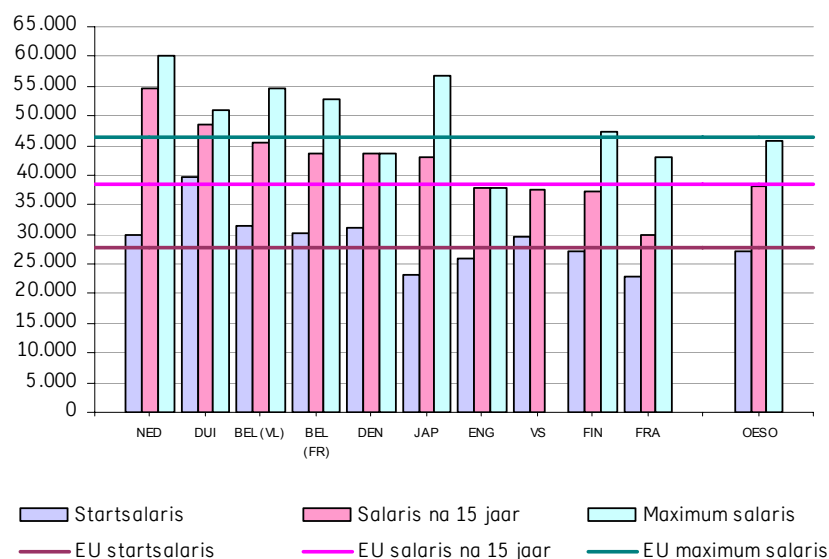
Figuur 3.5 Salarissen docenten in het lager secundair onderwijs, in euro's (2006)

Bron: EAG 2008, tabel D3.1 en X2.3

Eenzelfde beeld zien we bij de salarissen in het secundair onderwijs. Japan begint het laagst en eindigt het hoogst. Wat ook opvalt is dat in de meeste landen het salaris in het secundair onderwijs hoger ligt dan in het primair onderwijs. In Japan geldt dit alleen voor het maximum salaris in het hoger secundair onderwijs dat net boven het maximum in het primair en lager secundair onderwijs ligt.

Figuur 3.6 Salarissen docenten in het hoger secundair onderwijs, in euro's (2006)

Bron: EAG 2008, tabel D3.1 en X2.3

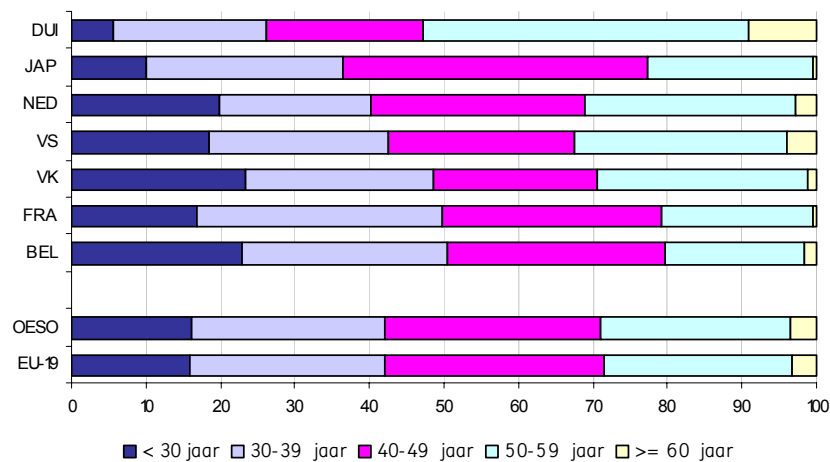
Het salaris van docenten in het hoger secundair onderwijs behoort tot de hoogste van de OESO. Echter, zoals aangegeven wordt maar een klein deel van de docenten volgens de salarisschaal LD uitbetaald.

3.3.2 Samenstelling van het docentencorps

De vergrijzing van het docentencorps kan worden beoordeeld door te kijken naar de verhouding van het aantal jonge en oudere docenten. Als de jongere groep kleiner is dan de oudere groep dan kunnen er op termijn onvoldoende docenten zijn om de over een aantal jaar met pensioen gaande docenten te vervangen. Of de vergrijzing van het docentencorps als een probleem aangemerkt kan worden is mede afhankelijk van het aantal leerlingen. In het primair onderwijs is in Nederland de groep jongere docenten kleiner dan de groep oudere docenten, zo'n 40% is jonger dan 39 jaar. Het aandeel jongere docenten is iets kleiner dan gemiddeld in de OESO en de EU.

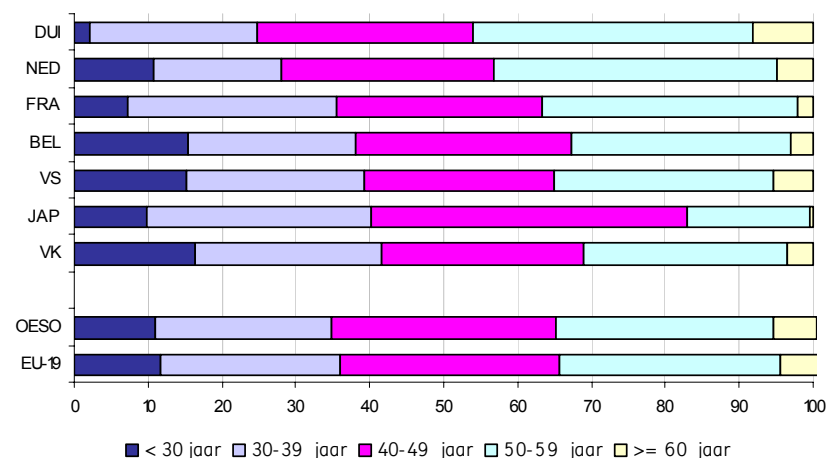
Figuur 3.7 Leeftijdsverdeling docenten in het primair onderwijs (2006)

Bron: EAG 2008, tabel D7.1 (webtabel)

In het secundair onderwijs is in Nederland de groep jongere docenten kleiner dan de groep oudere docenten. Zo'n 28% is jonger dan 39 jaar. Het aandeel jongere docenten is kleiner dan gemiddeld in de OESO- en de EU. Van de vergelijkingslanden die hier getoond worden heeft alleen Duitsland een kleiner aandeel jonge docenten dan Nederland. Uit Education at a Glance blijkt dat van de overige EU-landen ook Italië een zeer klein aandeel jonge docenten heeft.

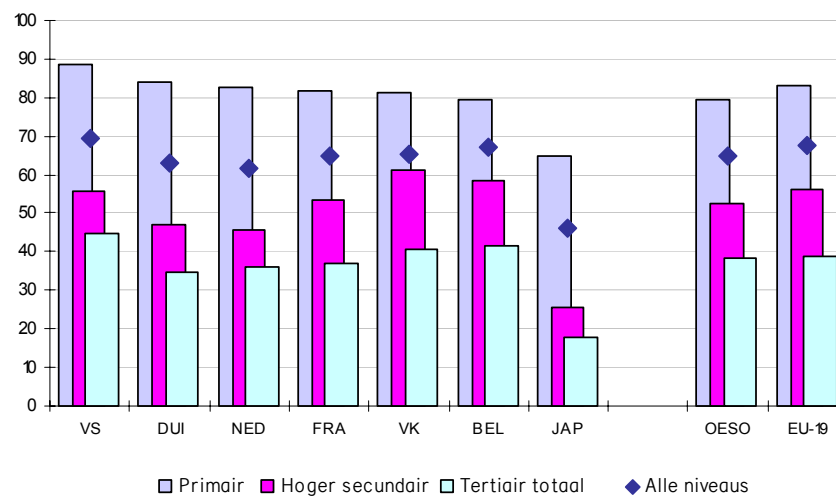
Figuur 3.8 Leeftijdsverdeling docenten in het hoger secundair onderwijs (2006)

Bron: EAG 2008, tabel D7.1 (webtabel)

Het primair onderwijs is in vrijwel alle landen een vrouwenberoep. Gemiddeld in alle OESO-landen tezamen is 80 procent van de docenten vrouw, binnen de EU ligt dit zelfs nog iets hoger (83%). Nederland ligt met 82,6% net boven het OESO-gemiddelde en vrijwel op het EU-gemiddelde. In het secundair onderwijs is de verdeling meer 'fifty-fifty'. Binnen de OESO is 52,3% van de docenten in het hoger secundair onderwijs vrouw. Binnen de EU is dit 56,2%. Nederland scoort hier onder gemiddeld met een aandeel vrouwelijke docenten van 45,6%. In het tertiair onderwijs, tot slot, zijn meer mannen dan vrouwen docent. Ook hier geldt dat in Nederland het aandeel vrouwelijk onderwijzend personeel lager is dan gemiddeld binnen de EU en OESO.

Figuur 3.9 *Percentage vrouwelijk onderwijzend personeel (2006)*

Bron: EAG 2008, tabel D7.2 (webtabel)

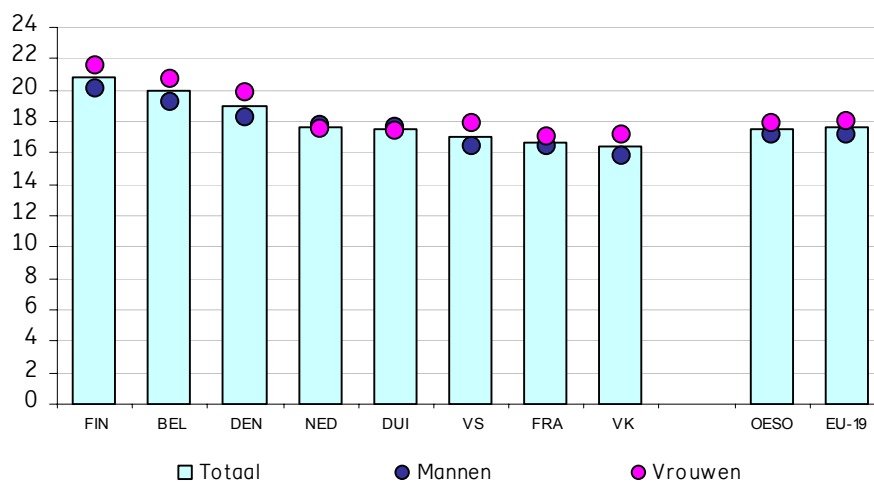
4. Deelname aan het onderwijs

Nederland heeft een hoge deelname van jongeren aan onderwijs dan wel arbeidsmarkt. Van de leerlingen in het hoger secundair onderwijs volgt een relatief groot deel een beroepsgerichte opleiding. Terwijl in veel andere landen meisjes langer en hoger onderwijs volgen dan jongens, zijn de verschillen tussen de seksen in Nederland vrijwel nihil. Steeds meer Nederlanders vinden hun weg naar het hoger onderwijs. Voor internationale studenten is het Nederlandse hoger onderwijs minder populair dan gemiddeld.

4.1 Deelname aan onderwijs en/of arbeidsmarkt

Gemiddeld genomen genieten mensen uit de OESO-landen 17,5 jaar van hun leven onderwijs. Nederlanders zitten met 17,6 jaar op het EU-gemiddelde en iets meer dan een maand boven het OESO-gemiddelde. In de meeste landen genieten vrouwen langer onderwijs dan mannen. In Nederland is het verschil tussen mannen en vrouwen verwaarloosbaar.

Figuur 4.1 Verwacht aantal jaren dat onderwijs wordt genoten vanaf het 5^e levensjaar (2006)

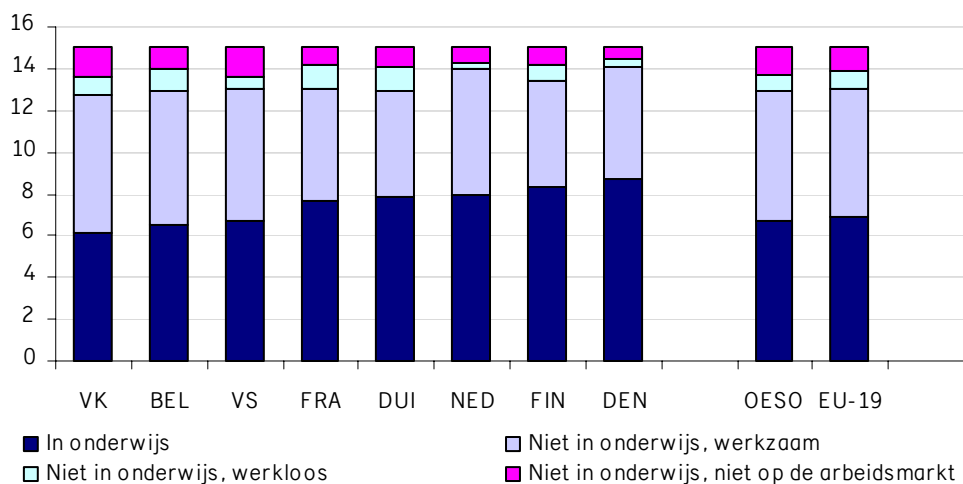

Bron: EAG 2008, tabel C2.6 (webtabel)

NB: Gegevens Japan ontbreken

In figuur 4.2 is weergegeven hoeveel jaar jongeren tussen de 15 en 29 in onderwijs dan wel op de arbeidsmarkt doorbrengen. Nederlandse jongeren doen het goed in die zin dat ze ofwel onderwijs volgen ofwel betaalde arbeid verrichten. De werkloosheid onder jongeren is in Nederland zeer laag. Ook de tijd die vrijwillig buiten het onderwijs dan wel de arbeidsmarkt wordt doorgebracht is beperkt.

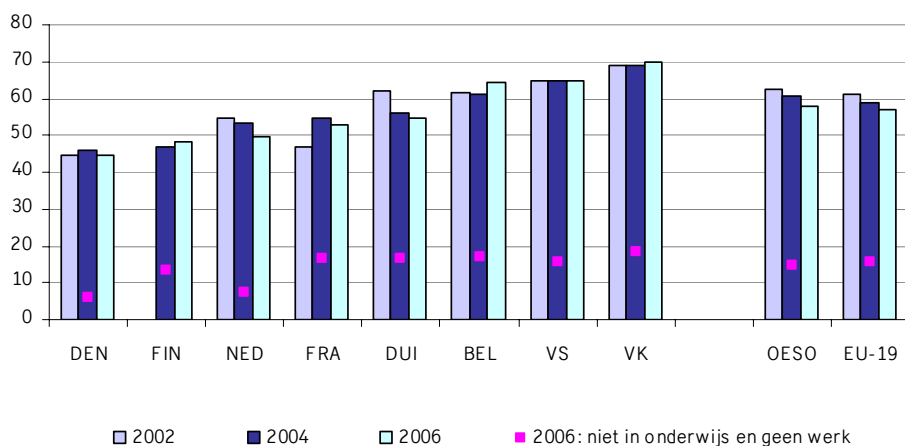
Figuur 4.2 Aantal jaren dat 15-29 jarigen in onderwijs en op arbeidsmarkt doorbrengen (2006)

Bron: EAG 2008, tabel C4.1

Door de jaren heen blijven jongeren steeds langer in het onderwijs. Het aandeel 20-24 jarigen dat geen onderwijs volgt is in Nederland in 4 jaar tijd met 9% (5,2 procentpunt) gedaald. Gemiddeld voor de OESO en EU is eenzelfde beeld te zien, maar van de vergelijkingslanden laten alleen Nederland en Duitsland een dergelijke trend zien.

Figuur 4.3 Aandeel 20-24 jarigen niet in onderwijs (2006)

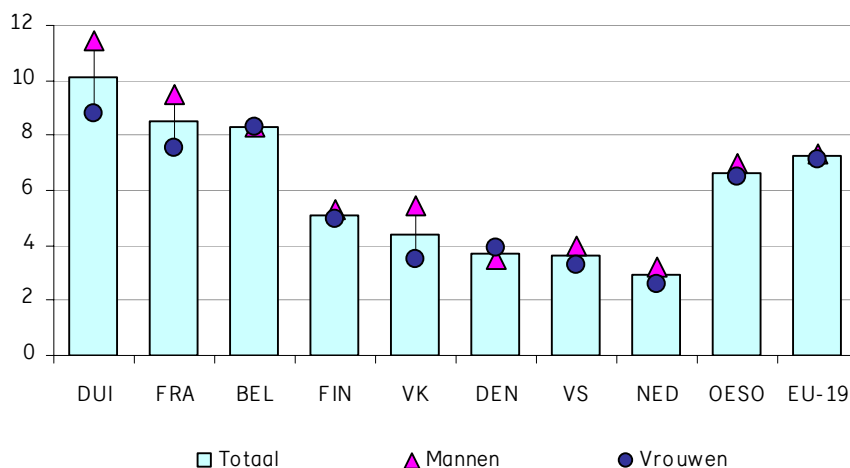

Bron: EAG 2008, tabel C4.4

Op basis van figuur 4.2 concludeerden we al dat de werkloosheid onder schoolverlaters in Nederland klein is. In figuur 4.4 wordt dit nog duidelijker weergegeven met de percentages 25-29 jarigen die niet aan onderwijs en/of arbeidsmarkt deelnemen. Hier is ook het verschil in niet-deelname tussen mannen en vrouwen te zien. Het percentage van de 25-29 jarigen dat niet aan onderwijs en/of arbeidsmarkt deelneemt, ligt in Nederland nog niet eens op de helft van het gemiddelde van de OESO en EU. Ook is het verschil tussen mannen en vrouwen in Nederland zeer klein.

Het percentage van Duitsland is meer dan drie keer zo hoog als dat van Nederland. Het verschil tussen mannen en vrouwen is hier ook veel groter dan bij ons. In Frankrijk zijn mannen evenals in Duitsland vaker niet actief in onderwijs of arbeidsmarkt dan hun vrouwelijke leeftijdsgenoten. In België is het verschil tussen mannen en vrouwen nagenoeg nul, maar met een percentage van 8,3 is de niet-deelname van jongeren bijna drie keer zo hoog als in Nederland (3,1%).

Figuur 4.4 Percentage 25-29 jarige mannen en vrouwen niet in onderwijs en niet werkzaam (2006)

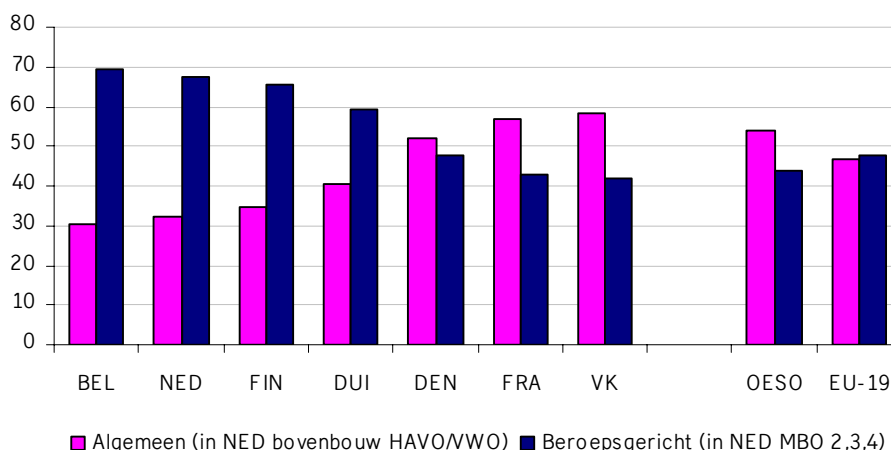

Bron: EAG 2008, tabel C4.3

4.2 Deelname aan hoger secundair onderwijs

Sommige landen binnen de OESO hebben een zogenaamd 'comprehensive system'. Dit betekent onder andere dat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen beroepsgericht en algemeen vormend onderwijs. In de meeste landen geldt dit tot en met het lagere secundair niveau. In sommige landen zelfs tot en met het hoger voortgezet onderwijs. In Nederland wordt reeds in het lager secundair onderwijs een onderscheid tussen beroepsgericht en algemeen vormend onderwijs gemaakt. Landen als Duitsland en België, die net als Nederland een vroeg selecterend onderwijssysteem hebben, hebben relatief hoge deelname aan beroepsgerichte opleidingen in het hoger secundair onderwijs. Toch valt de link tussen vroege selectie en een hogere deelname aan beroepsgerichte opleidingen niet één op één te trekken. Ook Finland heeft bijvoorbeeld een hoge deelname aan beroepsgerichte opleidingen, terwijl het onderwijssysteem daar pas rond de leeftijd van 16 jaar selecteert.

Figuur 4.5 Procentuele deelname in het hoger secundair onderwijs
Naar algemene en beroepsgerichte opleidingen (2006)

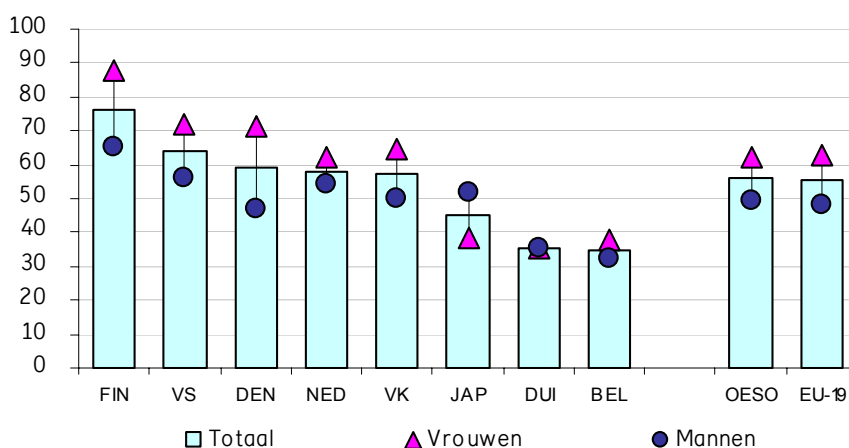

Bron: EAG 2008, tabel C1.1

4.3 Deelname aan hoger onderwijs

De OESO onderscheidt op basis van de ISCED-classificatie (zie annex II) twee typen hoger onderwijs: 5A en 5B. Het eerste betreft lange opleidingen die tenminste drie jaar duren. De tweede de korte opleidingen. In Nederland valt zowel het reguliere hbo als het wo onder ISCED 5A. Wanneer we naar de instroompercentages kijken, ligt het percentage van Nederland net boven dat van de OESO en EU. Landen die lager scoren dan Nederland, compenseren dit in veel gevallen door een hoge instroom in korte opleidingen. België heeft bijvoorbeeld een instroom in de korte opleidingen die bijna net zo hoog is als die in lange opleidingen. Ook in Duitsland gaat een aanzienlijk deel van de studenten naar een korte opleiding. Het Verenigd Koninkrijk en Denemarken hebben een vergelijkbaar instroompercentage in de lange opleidingen met Nederland, maar hebben daarnaast ook een hoog instroompercentage in de korte opleidingen. In Nederland zijn korte opleidingen met de start van de Associate-degreeprogramma's in het hbo (studiejaar 2006/2007) nu ook in ontwikkeling. De studentenaantallen zijn echter nog niet in de statistieken zichtbaar.

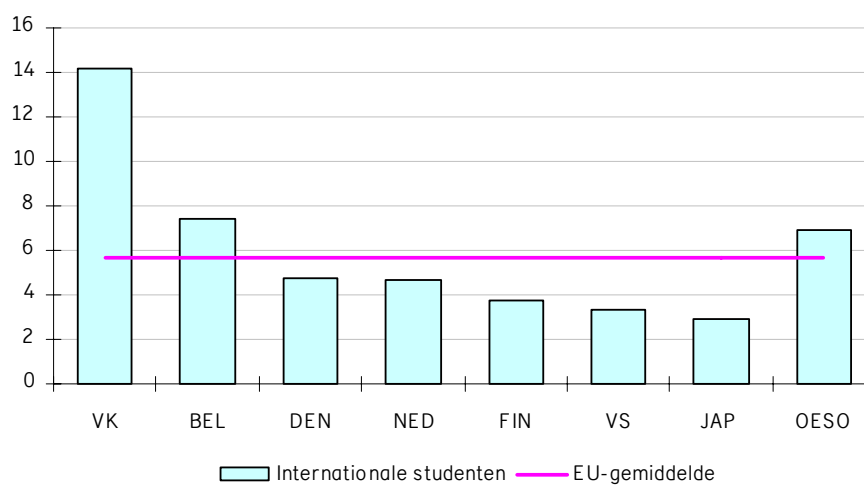
Figuur 4.6 Procentuele instroom in het hoger onderwijs
Lange opleidingen; ISCED 5A (2006)

Bron: EAG 2008, tabel A2.4

Met de invoering van de bachelor-masterstructuur in steeds meer landen, wordt het gemakkelijker om een deel van de studie in het buitenland te doen. Vooral landen waar onderwijs in het Engels wordt gegeven zijn populair bij de internationale studenten. In Nederland komt een groot deel van de internationale studenten uit onze buurlanden België en Duitsland. De VS scoren weliswaar procentueel gezien lager dan het OESO-gemiddelde. Echter, in absolute aantallen zijn er veel internationale studenten in de VS.

Figuur 4.7   **Studentenmobiliteit in het tertiair onderwijs (2006)**
Percentage internationale studenten die hun secundair onderwijs in een ander land (dan waar ze nu studeren) volgde

Bron: EAG 2008, tabel C3.1

NB: Bijvoorbeeld voor Nederland geldt dat 4% van de studenten in het hoger onderwijs het secundair onderwijs in een ander land volgde

5. Resultaten van het onderwijs

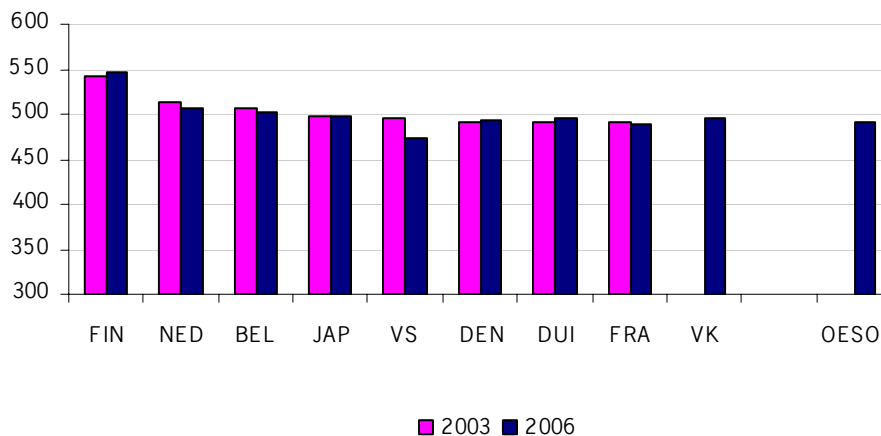
Nederlandse leerlingen presteren goed wanneer je kijkt naar hun taal-, wiskunde- en natuurwetenschapvaardigheden. Ondanks dat Nederlandse leerlingen internationaal gezien goed scoren in bètavaardigheden, zijn er maar weinig mensen die voor een bètastudie kiezen. Zowel in het mbo als in het ho is het aantal afgestudeerden in de bètarichtingen laag. Het opleidingsniveau van Nederland is voor de totale beroepsbevolking vergelijkbaar met het OESO- en EU-gemiddelde. In het jongste cohort is het opleidingsniveau van Nederlanders hoger dan gemiddeld. De werkloosheid van Nederland behoort tot één van de laagste van alle landen. Dit werkt vooral positief uit voor de laagopgeleiden.

5.1 Prestaties van leerlingen

Iedere drie jaar wordt het PISA-onderzoek gedaan. PISA staat voor 'Programme for International Student Assessment'. In dit onderzoek worden de vaardigheden van 15-jarige leerlingen gemeten op de vlakken taal, wiskunde en natuurwetenschappen. In december 2007 zijn de nieuwste resultaten (uit 2006) gepubliceerd. Bij iedere publicatie focust de OESO op één van de drie onderwerpen. Dit keer was dat natuurwetenschappen. Desalniettemin zijn in deze samenvatting ook de prestaties van leerlingen op leesvaardigheid en wiskundevaardigheid opgenomen. Bij alle drie de onderdelen vergelijken we de resultaten met de meting uit 2003.

Op alle drie de onderdelen scoren Nederlandse leerlingen gemiddeld genomen beter dan gemiddeld voor de OESO. Van de vergelijkingslanden uit deze samenvatting scoort alleen Finland op alle onderdelen beter dan Nederland.

Figuur 5.1 Gemiddelde scores van 15-jarige leerlingen op leesvaardigheid (PISA 2006)

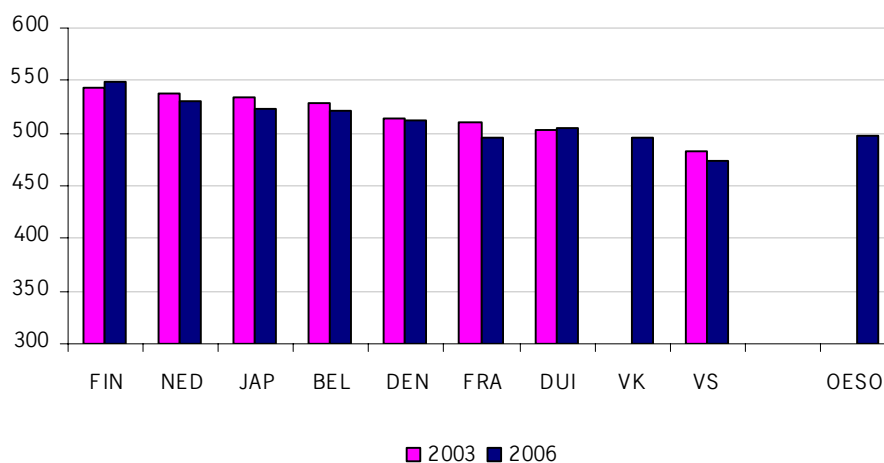
Bron: OESO (2007) PISA 2006 Science competencies for tomorrow's world

NB: EU-gegevens ontbreken

Internationaal gezien hebben Nederlandse leerlingen een bovengemiddelde leesvaardigheid (score van 507 t.o.v. 491 gemiddeld). In alle landen zijn grote verschillen in de leesvaardigheid van jongens en meisjes. Gemiddeld genomen halen meisjes 38 punten meer voor dit onderdeel dan jongens. In Nederland is het verschil tussen jongens en meisjes (24 punten) het kleinst van alle landen die aan het PISA-onderzoek deelnemen.

Ten opzichte van de meting in 2003 is voor Nederland een kleine daling in de scores zichtbaar.

Figuur 5.2 Gemiddelde scores van 15-jarige leerlingen op wiskundevaardigheid (PISA 2006)

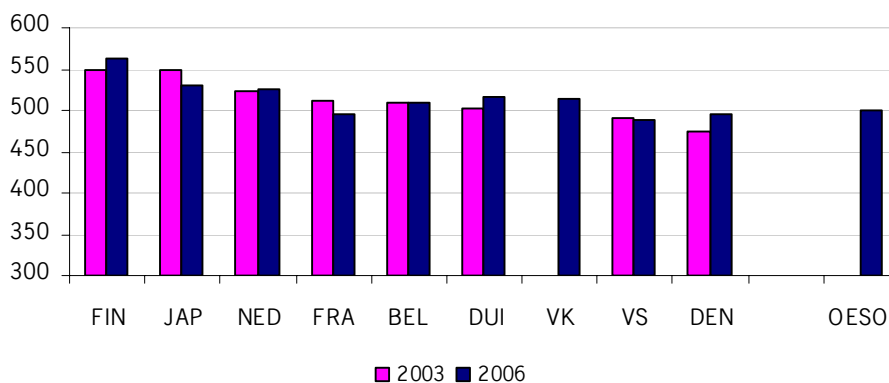
Bron: OESO (2007) PISA 2006 Science competencies for tomorrow's world

NB: EU-gegevens ontbreken

Op het gebied van wiskunde scoort Nederland ruim boven het OESO-gemiddelde (531 t.o.v. 498 punten gemiddeld). Ook bij wiskunde zijn er verschillen tussen jongens en meisjes. Dit maal in het voordeel van de jongens. Echter het verschil is kleiner dan bij leesvaardigheid. Gemiddeld voor de OESO is er een verschil van 11 punten tussen jongens en meisjes. In Nederland is het verschil 13 punten. Evenals bij leesvaardigheid zien we ook nu een daling van de prestaties in Nederland ten opzichte van de score drie jaar geleden.

In Education at a Glance wordt ingezoomd op de 'science-scores' van PISA. Ook hier doet Nederland het relatief goed. De gemiddelde OESO-score ligt op 500 terwijl die in Nederland op 525 ligt. Nederland eindigt hiermee op een zevende plaats. Alleen Finland en Canada (niet in figuur) scoren significant hoger dan Nederland. In tegenstelling tot wiskunde en leesvaardigheid zijn de resultaten van Nederlandse leerlingen op dit onderdeel licht verbeterd ten opzichte van 2003.

Figuur 5.3 Gemiddelde scores van 15-jarige leerlingen op natuurwetenschappenvaardigheden (PISA 2006)

Bron: OESO (2007) PISA 2006 Science competencies for tomorrow's world

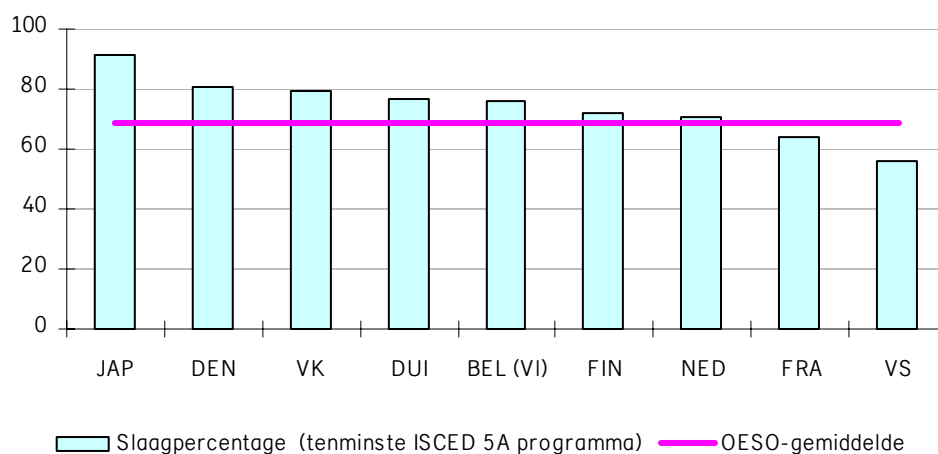
NB: EU-gegevens ontbreken

Gemiddeld zijn in de OESO de verschillen tussen jongens en meisjes op het onderdeel natuurwetenschappen nagenoeg nul. Jongens scoren in Nederland iets beter dan meisjes (7 punten verschil), maar in vergelijking met leesvaardigheid en wiskundevaardigheid zijn de verschillen op dit onderdeel duidelijk veel kleiner. Echter, meisjes en jongens blijken wel te verschillen in de onderdelen van 'science' waar ze beter dan wel slechter in zijn. Zo zijn meisjes beter in het herkennen van natuurwetenschappelijke onderwerpen, terwijl jongens juist beter zijn in het verklaren van wetenschappelijke problemen. In het derde onderdeel 'gebruik maken van natuurwetenschappelijke bewijzen' scoren jongens en meisjes nagenoeg gelijk.

5.2 Rendement van het hoger onderwijs

Wanneer wordt gekeken naar het percentage studenten dat het hoger onderwijs ook daadwerkelijk met een diploma verlaat, blijkt Nederland het vrij gemiddeld te doen. Gemiddeld verlaat 69% van de studenten binnen de OESO het hoger onderwijs met een diploma. In Nederland is dit 71%. Overigens, doen vrouwen het over het algemeen beter dan mannen. Ook in Nederland is het slagingspercentage onder vrouwen hoger dan onder mannen (niet in figuur weergegeven).

Figuur 5.4 *Percentage van de instroom in het ho dat een ho- diploma behaald heeft (2005)*

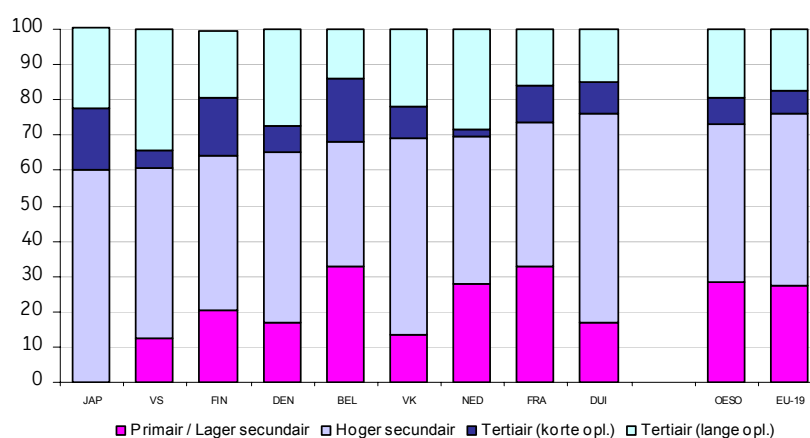
Bron: EAG 2008, tabel A4.1

NB: EU-gegevens ontbreken

5.3 Opleidingsniveau van de beroepsbevolking

Wanneer we het opleidingsniveau van de beroepsbevolking bekijken valt op dat in Nederland relatief veel mensen alleen een diploma op lager secundair niveau hebben. Nederland zit hiermee weliswaar ongeveer op het gemiddelde van de OESO en EU, maar van de vergelijkingslanden hebben alleen België en Frankrijk een hoger percentage laagopgeleiden. Het percentage hoger opgeleiden ligt wel hoger dan het gemiddelde van de EU en OESO. Echter, van de vergelijkingslanden hebben alleen Duitsland en Frankrijk minder hoogopgeleiden. Hier staat tegenover dat van de hoogopgeleiden in Nederland vrijwel iedereen een lange opleiding (ISCED 5A) heeft gevolgd. In de landen met meer hoogopgeleiden heeft vaak een substantieel deel alleen een diploma van een korte opleiding (ISCED 5B).

Figuur 5.5 Verdeling 25-64 jarigen naar hoogst behaald opleidingsniveau (2006)

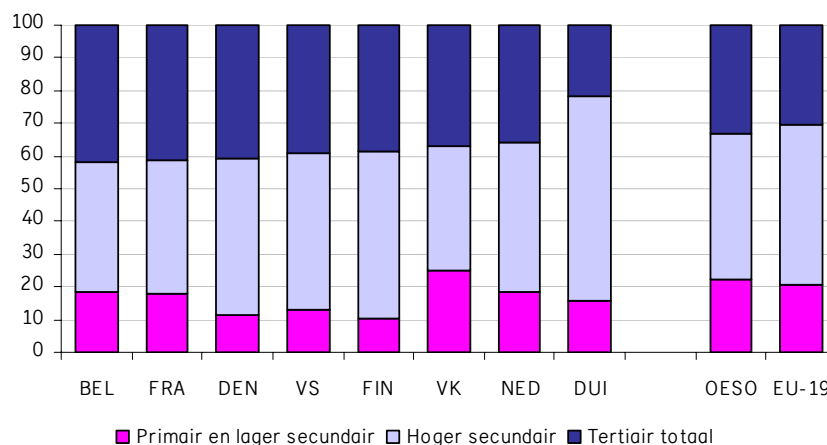

Bron: EAG 2008, Tabel A1.1a

NB: Japan geen uitsplitsing tussen primair/ lager secundair en hoger secundair

Het opleidingsniveau van de jongere generatie is duidelijk hoger dan van de beroepsbevolking in zijn totaliteit. Bij deze generatie wijkt Nederland in positieve zin sterker van het OESO- en EU-gemiddelde af dan bij de totale leeftijdsgroep.

Figuur 5.6 Verdeling 25-34 jarigen naar hoogst behaald opleidingsniveau (2006)

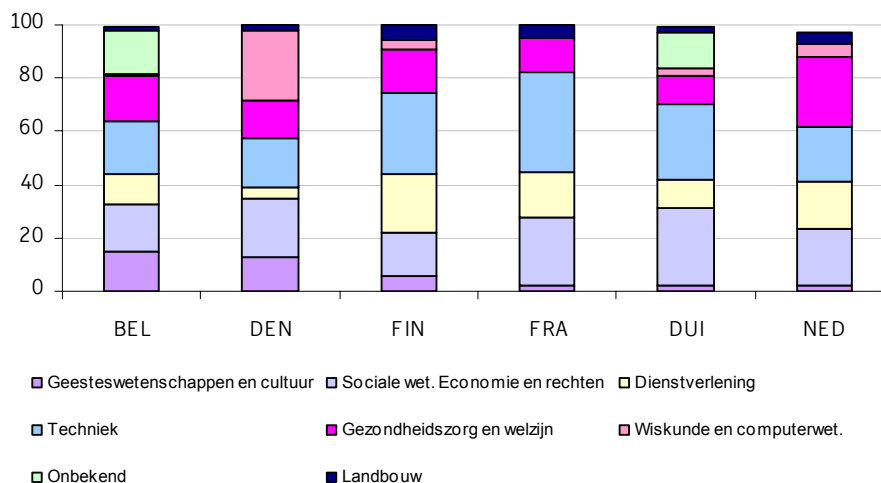

Bron: EAG 2008, tabel A1.2 en A1.3

NB: Gegevens Japan ontbreken

Wanneer we het opleidingsniveau verder verdiepen door te kijken naar de afstudeerrichtingen dan zien we dat zowel in het mbo als in het ho, studerenden een sterke voorkeur hebben voor de 'sociale' studies (sociale wetenschappen, rechten, economie). Ongeveer een kwart van de mbo-studenten haalt een diploma in een technische richting. Alleen in België ligt dat percentage nog lager dan in Nederland.

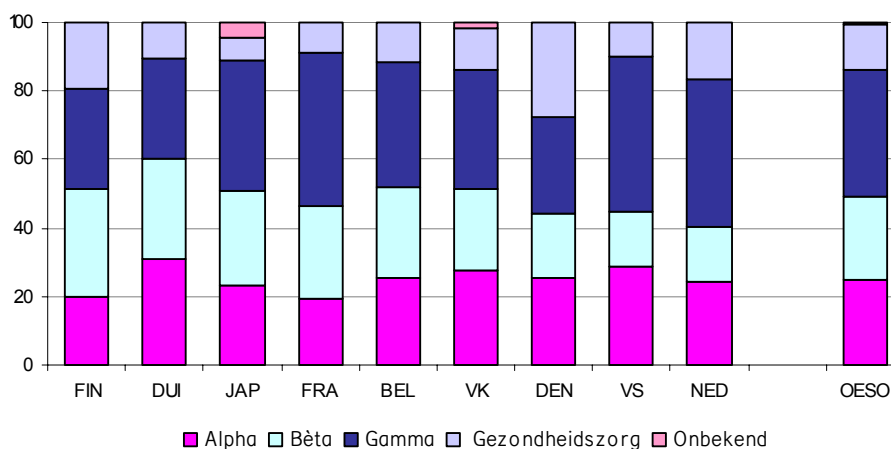
Figuur 5.7 *Percentage afgestudeerden naar afstudeerrichting*
Hoger secundair onderwijs (beroepsgericht); voor Nederland MBO 2-4 (2006)

Bron: EAG 2008, tabel C1.2

In het hoger onderwijs leveren de gammastudies (sociale wetenschappen, rechten, economie) veruit de meeste afgestudeerden. In Frankrijk en de VS zijn de gammawetenschappen ook het meest populair. In andere landen zijn de afgestudeerden veel meer gelijkmatig over de verschillende disciplines verdeeld. Denemarken valt op met een zeer hoog aandeel medisch geschoolde hoger opgeleiden.

Figuur 5.8 *Procentuele verdeling afgestudeerden tertiair onderwijs naar studierichting*
(2006)

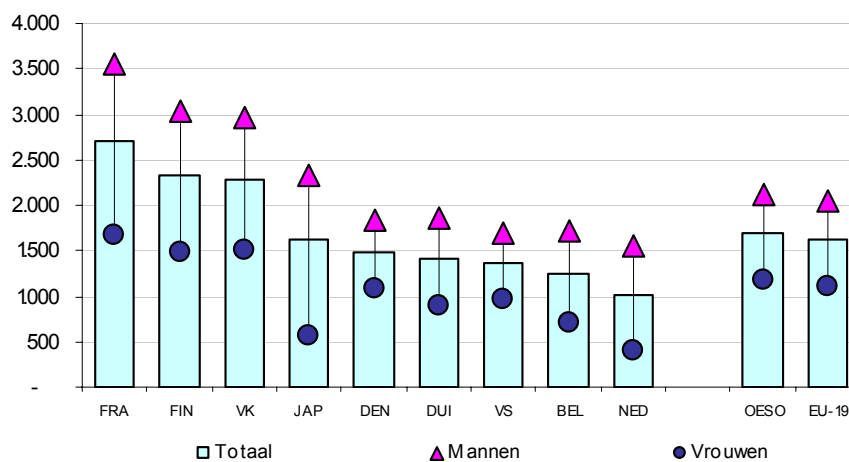

Bron: EAG 2008, tabel A3.4

Zoals gezegd is het aandeel bèta's onder de afgestudeerden in Nederland laag. Dit terwijl Nederlandse leerlingen in PISA bij de top van de wereld behoren als het op vaardigheden in wiskunde en natuurwetenschappen aankomt.

Kijken we naar de verdeling tussen mannen en vrouwen dan moeten we concluderen dat vooral de vrouwen debet zijn aan het lage aandeel. Het aandeel onder de mannen kan zich nog enigszins meten met landen als Denemarken, VS, Duitsland en België, maar het aandeel van de vrouwen is veel lager dan in die (en andere) landen.

Figuur 5.9 *Bèta-afgestudeerden in het hoger onderwijs naar geslacht per 100.000 werkenden (2006)*

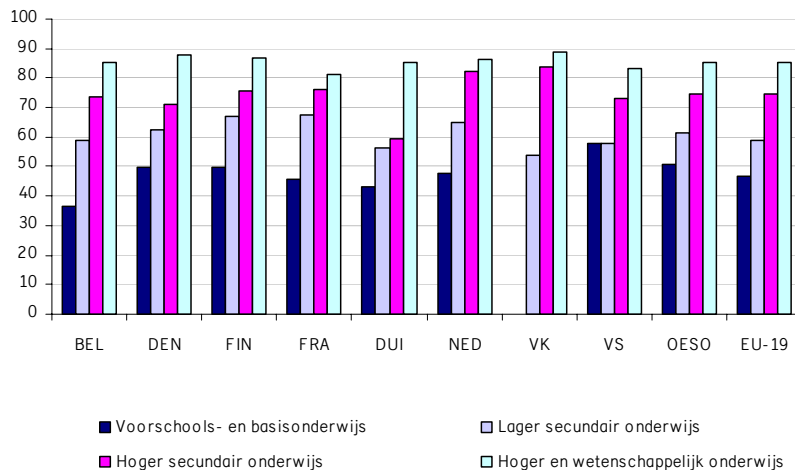

Bron: EAG 2008, tabel A3.6

5.4 Onderwijs en arbeidsmarkt

Een hoger opleidingsniveau leidt tot betere kansen op de arbeidsmarkt. Dit is zichtbaar in alle landen. Overall neemt de arbeidsmarktparticipatie toe naarmate het opleidingsniveau hoger is. Van de mensen die alleen basisonderwijs hebben genoten werkt gemiddeld genomen ongeveer de helft niet. Bij hoger opgeleiden werken ongeveer 9 van de 10 mensen. In figuur 5.10 valt op dat in Nederland en het Verenigd Koninkrijk de arbeidsmarktparticipatie van mensen met een diploma op hoger secundair niveau relatief hoog is.

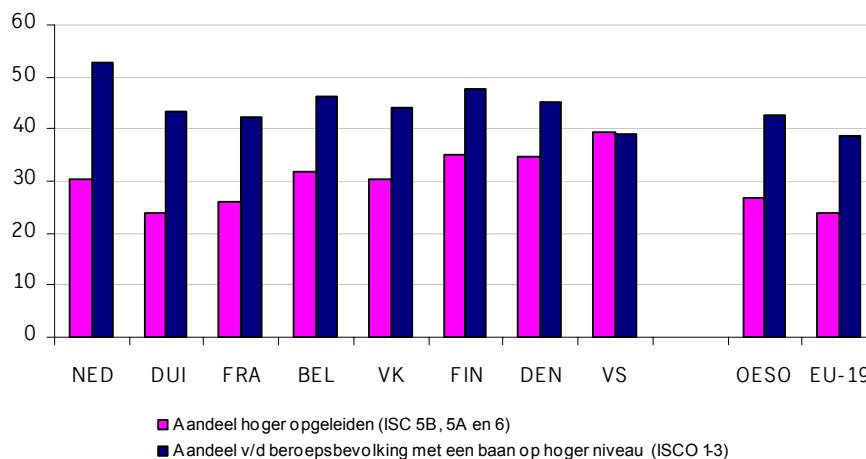
Figuur 5.10 Percentage werkende 25-64 jarigen naar hoogst behaald opleidingsniveau (2006)

Bron: EAG 2008, tabel A8.1

Wellicht dat deze goede positie van de mensen die net geen ho-diploma (maar wel ten hoogste hoger secundair) hebben, samenhangt met het feit dat Nederland meer banen voor hoger opgeleiden heeft dan dat er hoogopgeleiden zijn. Dit geldt eveneens voor alle vergelijkingslanden met uitzondering van de Verenigde Staten. Dit wordt duidelijk in figuur 5.11. Meer dan 50% van de banen in Nederland zijn op middelbaar en hoger niveau terwijl 30% van bevolking een diploma op hoger niveau heeft.

Figuur 5.11 Aandeel hoger opgeleiden en aandeel v/d beroepsbevolking met een baan op hoger niveau (2006)

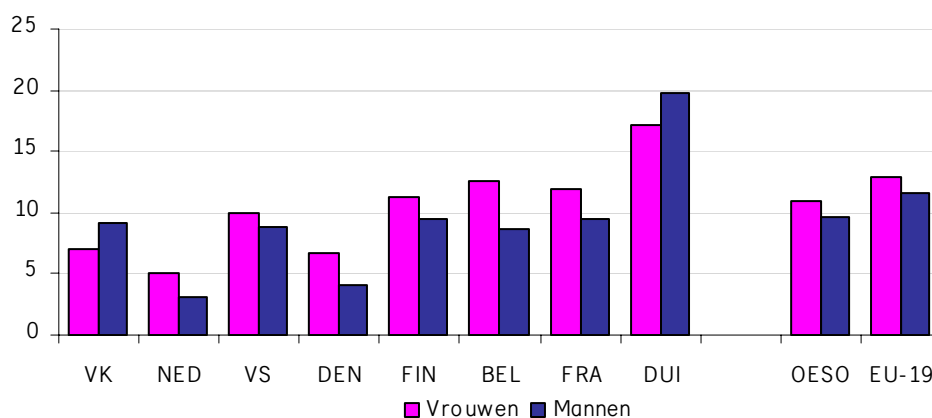
Bron: EAG 2008, tabel A1.3 en A1.6

NB: Zie Annex III voor uitleg van de internationale classificatie van beroepsgroepen (ISCO)

Hoewel een hoger opleidingsniveau een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt geeft, is in Nederland slechts een klein percentage van de mensen met een laag opleidingsniveau werkloos. Nederland onderscheidt zich hier van de andere landen. De werkloosheid onder laagopgeleiden is in Duitsland het hoogst. Die is daar bijna vier keer hoger dan in Nederland. Een laag opleidingsniveau is in de meeste landen voor vrouwen nadeliger dan voor mannen.

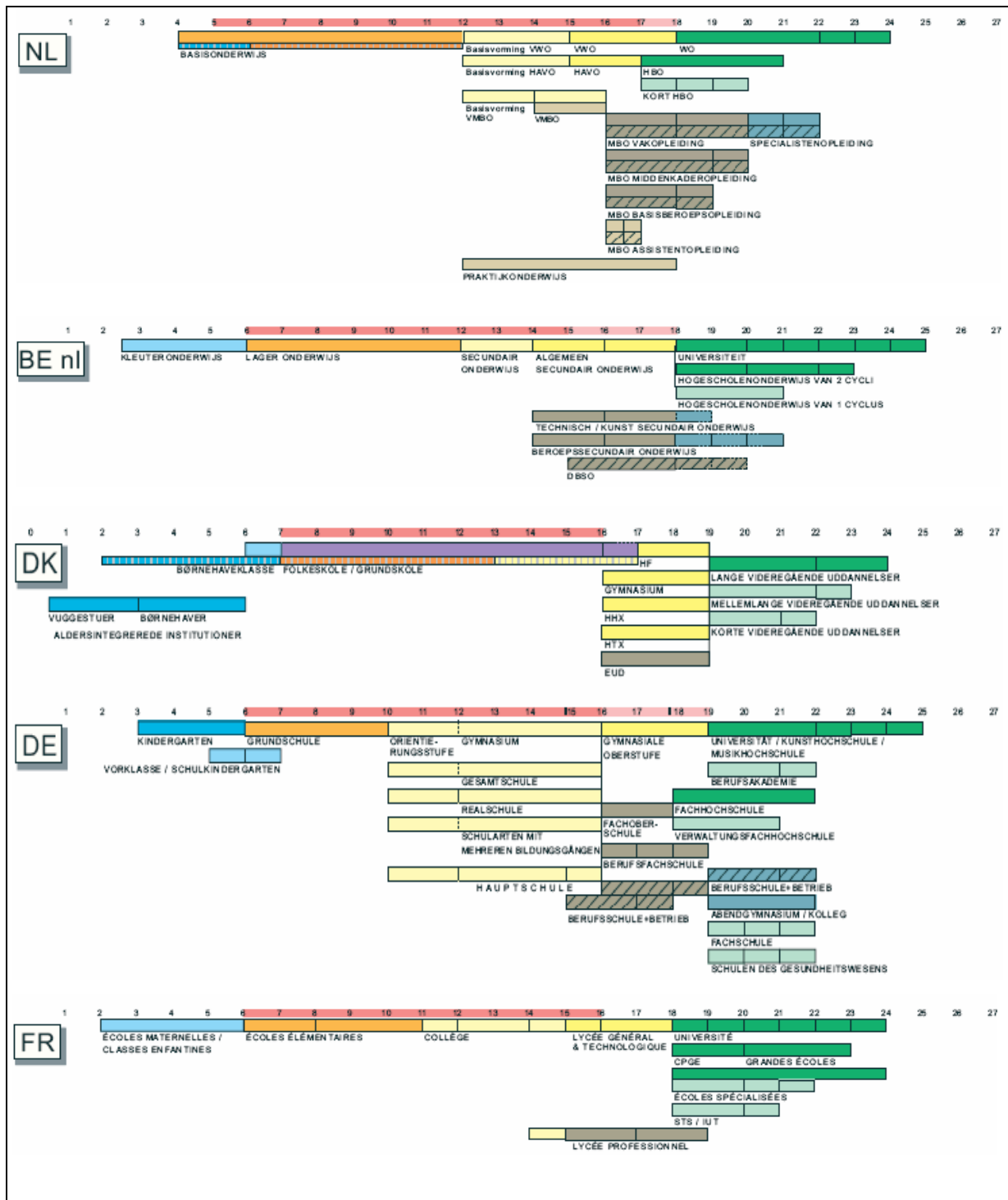
Figuur 5.12 Werkloosheidspercentage lager opgeleiden (lager (secundair) onderwijs) naar geslacht (2006)

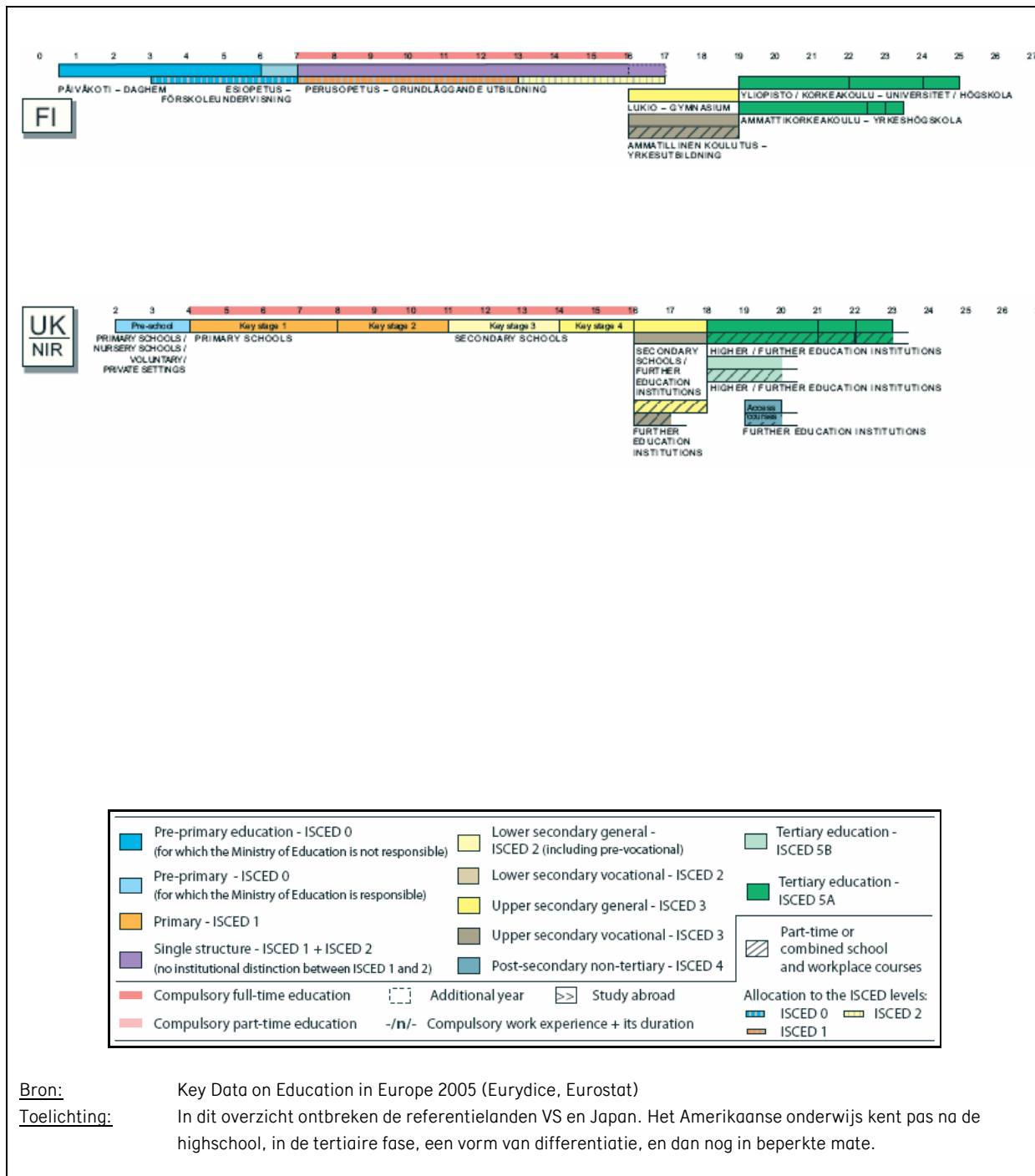

Bron: EAG 2008, tabel A8.2

Annex I Onderwijsstructuur van Nederland en referentielanden

Van links naar rechts is telkens een leeftijdsas getekend en daarop is aangegeven welke onderwijsprogramma's men op die leeftijd kan volgen. De rode lijn markeert de periode van de leerplicht en de lichtroze lijn die van de partiële leerplicht.

Annex II Internationale classificatie van onderwijsprogramma's

Om vergelijking van kenmerken van onderwijsstelsels tussen landen mogelijk te maken is een internationale classificatie van onderwijsprogramma's (ISCED) afgesproken. De ISCED systematiek deelt onderwijsprogramma's toe aan niveaus aan de hand van kenmerken zoals vooropleiding, duur, type vervolgonderwijs et cetera. De Nederlandse onderwijsprogramma's zijn op de volgende wijze aan de verschillende ISCED-niveaus toegedeeld:

ISCED 0	Pre-primair onderwijs	Groep 1 en 2 basisonderwijs en speciaal onderwijs; leerlingen 3-5 jaar oud.
ISCED 1	Primair onderwijs	Groep 3–8 basisonderwijs en speciaal onderwijs; leerlingen van 6 jaar en ouder
ISCED 2	Lager secundair onderwijs	<u>Beroepsgericht:</u> WEB-assistentenopleiding (mbo niveau 1), Praktijkonderwijs, vmbo klas 3-4 <u>Algemeen:</u> vmbo klas 1-2(3,4), havo/vwo klas 1-3, mavo klas 1-4, vavo (mavo-niveau), svo
ISCED 3	Hoger secundair onderwijs	<u>Beroepsgericht:</u> WEB basisberoepsopleiding (mbo niveau 2-3); WEB vakopleiding (mbo niveau 2-4); WEB middenkaderopleiding (mbo niveau 3-4); <u>Algemeen:</u> Klas 4-6 havo/vwo, vavo (havo/vwo-niveau),
ISCED 4	Post-secundair niet-tertiair onderwijs	WEB specialistenopleiding (mbo niveau 4), 1-jarig hbo
ISCED 5A	Tertiair onderwijs (type A) (Hoger onderwijs, type A)	4-6 jarig hbo, wo Wo- en hbo-bachelor; wo-master
ISCED 5B	Tertiair onderwijs (type B) (Hoger onderwijs, type B)	2-3 jarig hbo
ISCED 6	Voortgezette onderzoekskwalificatie	Aio, oio, gepromoveerden Wo-doctor

Deze indeling heeft tot gevolg dat in internationale vergelijkingen van het secundair onderwijs (ISCED 2 en 3) het Nederlandse mbo vaak niet van het vo kan worden onderscheiden. Hetzelfde geldt voor internationale vergelijkingen in het tertiair onderwijs waar het hbo vaak niet van het wo kan worden onderscheiden. Bij de invoering van de Bachelor/Master structuur (BA/MA) zijn BA en MA diploma's in Nederland en andere landen ook tot de ISCED categorie 5A gaan behoren.

Het vaak gehanteerde begrip startkwalificatie geeft aan dat de student een voltooide opleiding op hoger secundair niveau (ISCED 3) heeft behaald.

Annex III Internationale classificatie van beroepen

Net als de internationale indeling van onderwijsprogramma's wordt er in internationale vergelijkingen gebruik gemaakt van een internationale indeling van de beroepsgroepen. De International Standard Classification of Occupations (ISCO) is gebaseerd op de inhoud van het werk. Het is onder verantwoordelijkheid van de International Labour Organization (ILO) in 1988 opgesteld en herzien uitgebracht in 1990. Hieronder volgt de huidige indeling van de beroepsgroepen.

ISCO-code	Beroepsgroep (Engelse benaming)	Beroepsgroep (Nederlands benaming)
1	Directors, managers	Bedrijfshoofden en hoge managers
2	Internal professionals	Hoogopgeleide kenniswerkers
3	Technicians/officers	Middelbaar opgeleid personeel
4	Administrative and clerical staff	Administratief personeel
5 en 9	Skilled/unskilled trade	Vaklieden en laag geschoold Personeel
6 t/m 8	Other	Anders

Bron: CBS

Bijlage bij het rapport 'Education at a Glance 2008'

Uitgave

September 2008

Samenstelling

Hella Borking

Daphne de Wit

Vormgeving

Wim Zaat, Moerkapelle

Meer informatie

www.minocw.nl/onderwijs